

מעורבות חברתית
קהילתית ואזרחית
חיים בחברה דמוקרטית

2

א. אורח החיים הבית ספרי עם הפנים לקהילה

התרבות ואורח החיים בבית הספר משפיעים על איכות החיים של כל באי בית הספר: התלמידים, הצוות החינוכי וההורים. קיימת זיקת גומלין בין אורח החיים הבית ספרי, הישגים לימודיים, היחס של התלמידים לבית הספר ורמת האלימות בו.

המינהל פיתח תוכנית המסייעת לצוות החינוכי לשפר את אורח החיים בבית הספר וליצור סביבה בה שוררים יחסי הוגנות וכבוד הדדי, תוך שמירה על זכויות הפרט ופיתוח מודעות לחובותיו.

יחד עם זאת על בית הספר להדק את הקשרים בינו לבין הקהילה, להקנות ערכים קהילתיים ולתנן את התלמידים להיות אזרחים פעילים ומעורבים. תהליך החינוך מתרחש בתוך בית הספר ובסביבתו, תוך שימת דגש מיוחד על פיתוח קשר משמעותי עם ההורים בבית הספר העל יסודי ועם הקהילה הסובבת אותו.

להלן מבחר תוכניות:

תוכנית הליבה לשעת חינוך בכיתות ז'-ב'

תוכנית הליבה הרב שנתית המחייבת, מציעה למתחכים תוכנית התערבות חינוכית המספקת תפיסה ערכית, רגישות חברתית והתנסות במעורבות חברתית-קהילתית. התוכנית כוללת פרקים ייחודיים לבתי ספר ממלכתיים דתיים,

למגזר הערבי, לדרוזים ולבדואים.

מבוא

אחד מתפקידיה של מערכת החינוך הוא לתנן את בני הנוער לקראת חיים במשטר דמוקרטי ולחנן בקרבם את ההכרה בחשיבותם של ערכים דמוקרטיים-המניסטיים.

החינוך לאורח חיים דמוקרטי הוא תהליך ארוך ומורכב. יש צורך ללמוד על הנושא ולהתנסות במעורבות חברתית.

במחקרים רבים נמצא כי בעקבות המעורבות החברתית המעשית של הפרט מתחוללים שינויים אישיים בחיי, בחיי הקהילה ובחיי המדינה כולה.

שינויים אלו תורמים לדימוי עצמי גבוה, לתחושת עצמאות ושליטה, להערכה עצמית ולצמיחה.

כמו כן מעורבות זו מסייעת לחיזוק תחושת ההשתייכות, לצמצום תחושת הניכור, לחיזוק ההזדהות עם הקהילה ולהצלחה בלימודים.

המעורבות וההתנדבות בקהילה תורמות גם לצמצום הסימפטומים של ההתנהגויות הסיכנות, משפיעות על החוסן האישי והחוסן החברתי ומחזקות את תחושת המועילות והמסוגלות אצל בני הנוער.*

לפניכם מבחר תוכניות ע"פ הנושאים הבאים:

- א. אורח חיים הבית ספרי – עם הפנים לקהילה
- ב. חיים דמוקרטיים כאן ועכשיו
- ג. נכונות לשירות ומכונות לצדל
- ד. תרבות הפנאי – מתנדבים ופעילים
- ה. דיונים בנושאים שעל סדר היום הציבורי

* רואל, מ. מולנר, א. טלינג, נוער בישראל, הוצאת אוניברסיטת בר אילן בשיתוף משרד החינוך והתרבות ורספורט, משרד הבריאות, 2004.

פרק שני: מעורבות חברתית, קהילתית ואזרחית - חיים בחברה דמוקרטית

טיפוח קשר משמעותי עם ההורים בבית הספר העל יסודי

מערכת החינוך רואה בהורים שותפים בתהליך החינוכי המתרחש בבית הספר. התוכנית מציעה לבית הספר מבוחר צעדים לטיפוח קשר משמעותי עם ההורים, המושגת על ידי אלו מתמשך מתוך כבוד הדדי.

בתוכנית הצעת מהלך לניסוח אמנה בית ספרית בין ההורים, התלמידים וצוות בית הספר והצעות מנוונות לאספות הורים.

מעורבות, שותפות ואחריות של ההנהלה, המורים והתלמידים בחיי בית הספר העל יסודי

אמנה, שפותחה בשיתוף המזכירות הפדגוגית ונציגי מועצת התלמידים הארצית, האמנה מציעה בצורה מפורטת ושיטתית את חובות התלמידים וזכויותיהם, מסייעת ביצירת אווירה חומכת,

ופוחה בבית הספר ומעניקה תחושת שותפות לתלמידים, למורים ולהורים.

לקראת חברה הוגנת בבית הספר

התוכנית מושתתת על התיאוריה של קולברג על התפתחות החשיבה המוסרית. התוכנית מציעה גישה חינוכית-מעשית לטיפוח החשיבה המוסרית וההתנהגות המוסרית וחותרת לצמצום הפער בין ההצהרות להתנהגות היום יומית במהלכה מתנסים התלמידים בשותפות בתהליך קבלת ההחלטות בבית הספר ובאיפסוף לטיפוח אקלים של הוגנות, אחריות ואכפתיות בבית הספר.

חברת תלמידים פעילה ויוזמת

מטרת התוכנית היא לטפח חברת תלמידים פעילה ויוזמת בבית הספר. לעודד את כלל התלמידים לקחת חלק בעשייה בבית ספרית ולתרום לקהילה. התוכנית מציעה מהלך ליצירת חרצוץ מקשרת, כדי לחזק את הקשר בין מועצת התלמידים ובין

הבוגרים ולקדם יוזמות אישית בקרב חברת התלמידים.

טוהר הבחיות

ההתחקות בבחיות הן תופעה רווחת בארץ שהפכה לנועז שלא ניתן להתעלם ממנו. מטרת התוכנית הן להביא למודעות את הבעייתיות והמורכבות של ההתחקות, להדגיש את המשמעות המוסרית של רמאות בבחיות ואת השפעתה על הפרט ועל החברה כאחד. בתוכנית

מושם דגש על הנוק לתלמיד ולחברה הטמון בהשגת הערכה שקרית, ועל הרווח הנובע מהתמודדות עם הערכה ריאלית של הישגי התלמיד.

זכות לכל גיל?!

על זכויות ועל חובות של ילדים ובני נוער בבית הספר

התוכנית מתייחסת לשמירה על זכויות ילדים ובני נוער לצד בירור חובותיהם, במסגרות חברתיות שונות: בבית הספר, בקבוצה, במשפחה וביום לכן עצמם.

מכינה לשילוב חברתי - לכיתות ד' בחטיבת הביניים

המכינה לשילוב חברתי היא מסגרת חינוכית המתקיימת שבוע האחרון של חופשת הקיץ והמויעדת לבוגרי כיתות ו' העוברים לחטיבת הביניים. ניתן להפעילה גם בכיתות ו' בניכסה לחטיבה העליונה.

מטרת התוכנית היא להקל את ה"מעבר" בין בתי הספר ולהפחית את תחושת הניכור.

מעלים באקלים - טיפוח אקלים חינוכי בבית הספר הממ"ד

התוכנית פותחה כמענה לצורך בחוכנית חינוכית שתיסע לבתי הספר לפעול לשיפור האקלים החברתי. מטרת התוכנית הן לברר עם הצוות החינוכי שאלות וסוגיות בנושאי חינוך אשר עמן הוא מתמודד, לאחר צרכים ייחודיים של בית הספר בנושא האקלים החינוכי תכנים ומתודות העשויים לסייע לטיפוח האקלים החינוכי בבית הספר.

התוכנית שמה דגש על תהליכי המשוב וההערכה הבית ספריים ועל תפקידם בשיפור האקלים הבית ספרי.

**מגמות וכיוונים -
גיליון מס' 3**

חוברת מס' 3 של מגמות וכיוונים מוקדשת כולה לנושא החינוך הקהילתי בכלל ובית הספר הקהילתי בפרט. החוברת כוללת תמצית מסקרה של מאמרים שראו אור בפרסומים מקצועיים. במאמרים יש התייחסות

לחשיבות בבית קהילה וטיפוח תחושת השתייכות לקהילה.

**גם בכביש תהיה בן-אדם -
מסדרת "יד על הדופק"**

מטרת התוכנית היא לספק אצל בני הנוער אחריות אישית ונורמות חברתיות, הבאות לידי ביטוי כאשר הם הולכים ברגל, נוסעים או נוהגים. בהפעלות מושם דגש על ההיבטים הרגשיים, החברתיים-ערכיים

וההתנהגותיים, במטרה לעורר מודעות, מעורבות ומחויבות לנושא.

האדם והתעשייה

התוכנית פותחה במסגרת הנושא המרכזי לשנת תשנ"ו. מטרת התוכנית - לספק אורח בעל ערכים הומניסטיים ובעל מיומנויות של חשיבה ביקורתית, יוזמה, יצירתיות ויכולת תפקוד בחוג מערכת, וזאת באמצעות עולם

התוכן של התעשייה.

- לעורר מודעות לחשיבותה של התעשייה לפיתוח ולחוסנה של מדינת ישראל ולהרומה המשמעותית שיכול כל פרט לתרום לפיתוח זה.

**עם הפנים אל
הקהילה**

בחוברת מתוארים שלבי הקמתו וניהולו של בית הספר הקהילתי ושילבי המעבר לחסימה קהילתית. הכתיבה מבוססת על ניסיונה האישי של מי שהקימה את בית הספר ויישמה בו את התפיסה הקהילתית.

**חביב עליך - כיבוד
מורים ומתנדבים**

החוברת מיועדת לאוכלוסייה המתחנכת בחינוך הממלכתי דתי, ומטרתה לספק כבוד הדדי ביחסים בין מורים לתלמידים בבתי הספר. התוכנית מסייעת להכיר את עמדות ההלכה והמקורות לגבי חובת המורה כלפי תלמידיו וחובת התלמיד כלפי מוריו.

**נוער, הורים ורמזורים
חינוך לבטיחות בדרכים**

תוכנית ניסיונית לבתי ספר קהילתיים על יסודיים. התוכנית מספקת הורים וילדים לדיאלוג וללמידה חווייתית בנושא הבטיחות בדרכים, אשר יוצרים לעתים מתח וקונפליקטים בין מבוגרים למתבגרים.

**בית הספר הקהילתי
העל-יסודי בישראל**

בית הספר הקהילתי מושגת על יחסי גומלין ושיתוף פעולה בין בית הספר לקהילה. בית הספר הקהילתי, המבוסס על איתור צרכים ומשאבים מקומיים וזיגום משאבים, מאפשר יצול פוטנציאל עצום של כשרונות, מרח

יכולות המצויים בקהילה ומעשית את חיי התרבות והחברה של הקהילה.

**בית ספר קהילתי -
עיקרון ומעשה
הנחיות בית ספר
קהילתיים על יסודיים**

חוברת הדרכה להפגנת הערכים הקהילתיים שלאורם פועל בית הספר הקהילתי. התוכנית שמה דגש על חיזוק הקשר בין האוכלוסייה השונת בתוך בית הספר ובין בית הספר להורים ולקהילה.

**מעורבות הורים
בבית הספר****הקהילתי העל יסודי**

החוברת מסכמת התנסות בת שמונה שנים בבתי ספר קהילתיים על יסודיים ומציעה דרך לעגן את מערכות הקשרים בין בית הספר ובין ההורים, כדי לשלבם בתחומים שונים של עשייה חינוכית.

ב. חיים דמוקרטיים כאן ועכשיו

אנו רואים חשיבות רבה בחיזוק האמון של בני הנוער בדמוקרטיה ובערכיה ובהכרה ביתרונות הדמוקרטיה, אשר למרות מגבלותיה היא דרך השלטון הטובה והחיונית ביותר.

מינהל חברה ונוער פועל לניבושן ולהטמנתן של נורמות המושתתות על ערכים דמוקרטיים כגון: שוויון ערך האדם, הכרעת הרוב תוך התחשבות בצרכי המיעוט, זכויות הפרט מול זכויות הכלל, סובלנות לשונה. המטרה היא להשפיע על התפתחותם של התלמידים ובני הנוער כאזרחים שומרי חוק, הניתנים בשיקול דעת, ברגישות לזולת ובמחויבות לערך כבוד האדם, ומוכנים לתרום מזמנם וממרחם לחברה.

אנו חיים בחברה רב תרבותית הקולטת עליה ממדינות שונות, אשר לא בכלן קיים מסטר דמוקרטי. המינהל רואה חשיבות רבה בשילוב העולים ובקליטתם, ועל כן שוחחו תוכניות לפעילות משותפת של בני הנוער הוותיקים והעולים החדשים.

המינהל פיתח תוכניות ממוקדות ותוכניות תהליכיות, הראויות בלמידה חווייתית-התנסותית חוליה מרכזית בקידום החינוך לערכי הדמוקרטיה. התוכניות מסייעות לתרגם את הערכים הדמוקרטיים לנורמות התנהגות ולממשם בחיי היום יום בבתי הספר, בקהילה ובמסגרות חינוך חוץ בית ספריות כגון תנועות הנוער.

טיפוח מעורבות חברתית, קהילתית ואזרחית הוא אחד ממטרות החינוך בישראל ואחד מהדגלים של מינהל חברה ונוער. המינהל יוצר מסגרות המאפשרות לכל אחד מבני הנוער להשתלב בחברה ולתרום לה במסלולים הולכים ומתרחבים.

התוכניות לטיפוח המעורבות החברתית, הקהילתית והאזרחית מופעלות כחלק מובנה בתוכניות הלימודים הבית ספרית ובתכלול בלתי נפרד מהפעילות החוץ בית ספרית.

תוכניות אלו מקבלות תנופה מיוחדת כאשר הנוער "במרכז העניינים" שותף מלא בתכנון, בביצוע, בהערכה ובהפקת לקחים.

מינהל חברה ונוער פועל להגברת המודעות, האכפפות

גיליון מס' 53: תשס"ו-2006
**בטרם נאמר שלום...
הפרדה מבית הספר
בחסות הביניים ובחטיבה
העליונה**

הצעות לפעילויות שמסייעות לברר ולגבש עם בני הנוער את תהליכי הסיום והפרדה מבית הספר בדרך חינוכית, צנועה ומכבדת.

גיליון מס' 55: תשס"ו-2006
המורה כמורה דרך

מהם המאפיינים של מורה משפיע ומשמעותי עבור תלמידיו וכיצד ניתן להעצים את המורים בבית הספר לכיוון היוזמים מורים משפיעים

**גיליונות בנושא מתוך הסדרה על
זדור היום:**

גיליון מס' 19: תשס"ג-2002
אפשר גם בלי מעות

טיפוח רגישות חברתית לקשיים לכללים של פרטים בקבוצה ובחברה וחתירה לפתרון הוגן, שמתחשב בצרכים ובמגבלות של חברי הקבוצה, לנוכח המצב הכלכלי הקשה.

**גיליון מס' 33א:
תשס"ה-2004**

שוים כל כך, דומים כל כך

הגברת המודעות לקשיים הפיזיים של הנוכחים ולבעיות בהשתלבותם החברתית, וכיצד בני נוער יכולים לתרום לשילוב בני נוער נכים בסביבתם הקרובה.

גיליון מס' 45: תשס"ה-2005
"זכותי - אחריות"

החשיבות הערכית של זכויות האדם באשר הוא אדם בחברה ובמדינה, והבנת הקשר בין שמירה על זכויות לבין האחריות הגלויות אליהן בבית הספר ובקהילה.

לחיות בחברה רב-גונית

התוכנית באה לחזק את המודעות, שחילוקי דעות בנושאים שונים עלולים לנרדם לשסעים בחברה הישראלית, ועלולים לסכן את עצם קיומה. ביסוד התוכנית מונחת התפיסה, החינוכית המעודדת פתיחות, סובלנות והתייחסות חיובית לאחר ולשונה.

עזידי* תוכנית לבני נוער דתיים וחילוניים בנושא זהות יהודית

התוכנית פותחה על ידי ירכו הרצוג בשיתוף המינהל. התוכנית מציעה לקיים מפגשים ללמידה בין בני נוער מבתי ספר ממלכתיים וממלכתיים-דתיים. הלמידה

מאפשרת הכרות עם העמדות השונות וחיפוש סמנה משותף, מתוך הכרה באחריות המשותפת לעתידה ולציבורה של מדינת ישראל.

בחירות 96

חוברת מן הסדרה "על סדר היום", ובה הפעלה שעניינה בחירה ישירה של ראש הממשלה ומשחק ההדמיה "אישים ודעות" המחמקד בהיבטים שונים של תהליך הבחירות. החוברת עוסקת בשאלות עקרוניות החקקות גם כיום.

משחק סימולציה בנושא בחירות - אישים ודעות

מטרת המשחק היא לפתח מודעות לשיקולי הבחור במדינה דמוקרטית, ולבחון את השאלה: האם אנו בוחרים באישים או בדעות? הפעילות מאפשרת לבני הנוער לנקוט עמדה מנומקת, לבחור ולהתנסות בקבלת אחריות ובמעורבות אזרחית.

לבחור מחדש בדמוקרטיה

התוכנית באה לסייע למורים ולמדריכים להציב לפני בני הנוער, בדרך של התנסות סימולטיבית-חוויתית, את התרחן של הדמוקרטיה על פני משטרים אחרים. המשתתפים בוחרים דילמות מורכבות, הנובעות מן המחויבות לשמור על טובת הכלל ועם זה להבטיח את טובות הפרט, לשמור על ביטחון המדינה ועל חופש הביטוי.

איך ביחד

תוכנית למפגשים בין תלמידי בתי ספר ממלכתיים-דתיים על-יסודיים ובין תלמידי בתי ספר ממלכתיים על-יסודיים.

מטרת המפגשים לאפשר הכרות ברמה אישית, למידה משותפת, בירור נושאים שונים במחלוקת, צמצום הראייה הסטריאוטיפית

וזהו כנים משותפים שיובילו להבנה ולפעילות משותפת למען הקהילה והמדינה. התוכנית עוסקת גם בפיתוח מיומנויות להידברות, ליישוב סכסוכים ולשיתוף פעולה, תוך הקפדה על תרבות הדיון, כבוד הדדי והתחשבות ברגשות הזולת.

והמחויבות של בני הנוער למתרחש בבית הספר ובקהילה, שאליה הם משתייכים. כל זאת באמצעות פעולות התנדבות שונות, בזמנם הפנוי, תוך עידוד שיתוף הפעולה בין הורים, מורים ותלמידים למען הקהילה ולרווחת תושביה ועידוד הנוער למעורבות ולאחריות חברתית וקהילתית.

להלן מבחר תוכניות:**להיות אזרח**

תוכנית חינוכית לקראת קבלת תעודת זהות. התוכנית דנה ביחסי אזרח-מדינה, בזיקה לנושאים הבאים: המסגרת המדינית של המדינה הדמוקרטית, מוסדות המדינה, זכויות וחובות האזרח. החוברת כוללת מגוון פעילויות המתייחסות לסמלי הריבונות

של המדינה והצעות לדיונים במשמעותה של מחויבות אזרחית, לקראת טקס קבלת תעודת זהות.

הידברות

התוכנית מדגישה את הסכנות הנשקפות לקיומה של מדינת ישראל עקב שימוש בדרכי מחאה בלתי לגיטימיות. הפעילות בתוכנית יצרוה רצף תהליכי חינוכי, המאפשר לראות בקונפליקטים ובחילוקי הדעות חלק טבעי ביחסים בין בני אדם ובוטבצות שונות בחברה, תוך חיפוש דרכים לגיטימיות לפתרונם.

לקראת בחירות 1999

החברת עוסקת בשאלות עקרוניות ומציעה לנהל דיונים סביב הנושאים הבאים:

- סקרי דעת קהל והשפעתם על הציבור.
- המפה הפוליטית בישראל ותופעת ריבי המפלגות.
- שיקולים בתהליכי הבחירה.

בחירות 2003

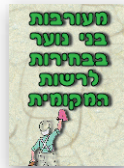
לקראת הבחירות מוצעים תכנים לעבודה עם הצוות החינוכי ותכנים לעבודה עם בני נוער. כמו כן מובאים קישורים למצעי המפלגות באינטרנט, לפרשנויות מעודכנות, לפרסומות, לתעמולת בחירות ועוד.

החברת עוסקת בשאלות עקרוניות התקפות גם כיום.

לאחר הבחירות

התוכנית מיועדת לימים שלאחר הבחירות ומטרתה לעמוד על היתרונות של משטר דמוקרטי בחברה רב גונית שיש בה חילוקי דעות. התוכנית מודגשה את המחויבות של הנבחרים והבוחרים כאחד להקפיד על שמירת ערכי הדמוקרטיה.

מעורבות בני נוער בבחירות לרשות המקומית

מטרת התוכנית לתת כלים לאנשי הנינוך של שכבות הניל יא-י"ב ומלווים מועצות התלמידים והנוער ולדון עמם בסוגיות הקשורות לבחירות. בתוכנית הצעות לדיונים בנושאים הבאים: השיקולים הערכיים המשפטיים על הבחירה, גבולות המותר והאסור בבחירות, התמודדות עם תעמולת הבחירות, כיצד על מועצת התלמידים הבית ספרית ובנייקר על המועצה הרשותית לנהוג בבחירות לרשויות המקומיות.

ליבוד החוק והמשפט

התוכנית מסדדת י"ד על הדופק מבקשת להביא למודעות בני הנוער את חשיבות מערכת החוקים בחברה ולהדגיש את המחויבות של כל פרט לכבד את החוקים ולקיים אותם, כדי לאפשר חיים תקינים בחברה.

הזכות לכבוד והחובה לכבד

התוכנית עוסקת בהיבטים האישיים האובייקטיביים של ערך כבוד האדם ומבררת את הזיקה בין הזכות לכבוד ובין החובה לכבד בהתנהגות הבין אישית. השתתפים מומנים לדון באירועים שבהם מתנגשת הזכות לכבוד באכזריות אחרות.

חיים של כבוד

התוכנית עוסקת בהיבטים שונים של הנושא המרכזי "הזכות לכבוד והחובה לכבד". הציור המארגן שלה הוא התיסוס במקורות מארגן הספרים היהודי הקשורים לנושא, הפנתום וישומם בחיי יום יום.

הנינוך לדמוקרטיה ואקלים דמוקרטי בבית הספר

בספר זה מציג המחבר, ד"ר שלמה צדקיהו, דגמים שונים של בתי ספר בישראל ובחן את השפעתם על השקפותיהם ועל שאיפותיהם של התלמידים לחיות בחברה דמוקרטית. הספר כולל: דיון על הדמוקרטיה, מחקר מקיף הבוחן את ההשפעות של ההגות החליטית דמוקרטית בבית הספר על התלמידים, היבטים מעשיים של ההגות החליטית דמוקרטית בבית הספר. כמו כן כולל הספר תוצאות של מחקרים שנעשו בעולם המערבי ותיאוריות חינוכיות מודרניות רלוונטיות לנושא.

יצחק רבין - חוברת לזכרו

מבחר מתוך שורה של חוברות שיצאו מדי שנה לציון השבעה וימי השנה להירצחו של יצחק רבין ולזכרו הפעילות לתלמידים ולבני נוער. כמו כן כוללת החוברת גם חומרים חדשים. החוברת מיועדת לשמש את המחנכים, המדריכים, התלמידים ובני הנוער מדי שנה, ביום השנה להירצחו.

גיליונות בנושא מתוך הסדרה על סדר היום:

גיליון מס' 8: תשס"א-2004 דעות ובחירות

בחינה של עמדות שונות כלפי מעורבותם של בני נוער במערכת הבחירות של שנת 2001, סיוע בניגוש עמדה וחיזוק המודעות לבוללות המוחר והאסור בפעילות פוליטית

גיליון מס' 14: תשס"ב-2004 מס אמת או מס שפתיים? - המיסים ותקציב המדינה

דילמות ערכיות העוסקות במתח שבין הצורך לעודד פעילות כלכלית שיוזין וצמיחה באמצעות מנגנון המס, לבין ההכרה שהדרך כרוך בהעלאת נטל המס על האוכלוסייה.

גיליון מס' 23: תשס"ג-2003 ללא כוונת זדון - על מערכת המשפט בישראל

התנסות בנקיטת עמדה משפטית בדרך חווייתית של משפט מבוסס, כדרך להכרת מבנה מערכת המשפט בישראל וחשיבותה כאחת משלוש הרשויות במדינה דמוקרטית.

נוער עולה בסיכון - האתגר דורכי ההתמודדות

החברת מציינה את מודל העבודה עם נוער עולה בסיכון במסגרת היחידות לקידום נוער ברשויות המקומיות.

אנשים אחים

חברת הפעלות זוכרו של החיל יאן שפוביץ ז"ל, שעלה לארץ מרוסיה ונרצח באשקלון על רקע מתחים בין עדתיים. מסרות החוברת הן: לבחון את הקשיים בהן נתקל מי שעוזב ארץ הולדת ועובר לארץ חדשה, לזהות מרכיבי אלימות פוטנציאליים במפגשים בין אנשים הורים זה לזה ולעמוד על הדרכים למניעת אלימות.

פסיפס ישראלי

החברה בישראל מורכבת מאזרחים מקבוצות תרבותיות ואזרחיות שונות, החייבות לקיים ביניהן יחסים של כבוד הדדי. מערכת יחסים של כבוד, הכירות והידידות היא צורך בסיסי להמשך קיומה של החברה בישראל על אף הקשיים הנובעים מהשונות הבין תרבותית. הבסיס המשותף לחוכיות המוצעות כאן הוא שמירה על כבוד האדם וייחודו ועל כבודה של כל קבוצה על הייחוד שלה.

עשר שנים לרצח יצחק רבין ז"ל - ממשכים ביחד

בחברת זו מוצעות לאנשי החינוך פעילויות שמטרתן להעמיק את ההיכרות עם דמותו ופועלו של יצחק רבין ז"ל, לנהל דיאלוגים אודות הסכנות הנובעות מרצח מנהיג על רקע אידיאולוגי-פוליטי ולבחון את הדרכים הלגיטימיות לקבלת הכרעות במדינה דמוקרטית.

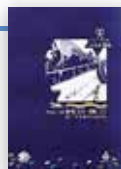
ונמשכת שירה

מטרת החוכנית לסייע לבני הנוער לידי הארץ להבין את הקשיים האישיים והחברתיים העומדים בפני העולים שעזבו את ארץ הולדתם ומבקשים להתערות בחברה הישראלית. בני הנוער עומדים על תרומתם של העולים למדינת ישראל ובוחנים כיצד הם יכולים לקחת חלק פעיל בקליטתם.

מעולה לעולה כוחנו עולה?!

ערכה הכוללת הצעה לפעילות שבמרכזה הקמת "ועדת חקירה ממלכתית" שתבררם בה כל תלמידי הכיתה ואשר מטרתה לברר באיזו מידה העלייה לארץ ישראל אכן תרמה ותורמת לחייון מדינת ישראל. התלמידים נתלקים לצוותים שכל אחד מהם יחזיק מדינת ישראל. כמ: היבט חברתי,

בודק ומציג היבטים שונים של הנושא, כמו: היבט חברתי, מדיני, כלכלי ועוד. הערכה כוללת מהלך מפורט של הפעילות וכן דפי משימה לצוותים השונים. הערכה יצאה בשיתוף עם מרכז גלילי.

התהליך החינוכי מושתת על שלושה צירי פעולה השזורים זה בזה:

ציר החינוך הערכי - מפתח את הזהדות הפרט עם העם והמדינה, מפתח את המודעות לכך שהשירות בצה"ל הינו חובה אזרחית ראשונה במעלה, כדי להבטיח את השמירה ועל קיומה ועל ביטחונה של מדינת ישראל. התוכנית מספקת ערכים של שמירה על כבוד האדם, רעות, תמיכה ועזרה הדדית.

ציר המידע - מעשיר את הידע על מדינת ישראל, אתהי הביטחון, החברה הישראלית ומקומו של צה"ל בה, וכולל מידע על תהליך הגיוס ועל מסלולי השירות בצה"ל.

ציר ההתנסות וההסתגלות - מזמן לנער התנסויות שונות, מסייע ליעבוד החוויות ולפיתוח יכולת הסתגלות לקראת השירות הצבאי.

האחריות הכוללת להפעלת התוכנית מוטלת על מינהל חברה ונוער במטה ובמחוזות, בשיתוף האגף לחינוך העל יסודי, מינהל החינוך הדתי, שפי", האגף לתוכניות לימודים, הפיקוח על החינוך הגופני, משרד הביטחון - האגף הביטחוני-חברתי, וצה"ל - חיל החינוך והנוער.

האחריות על ביצועה של התוכנית מוטלת על מנהל בית הספר ועל ראש הרשות המקומית. בכל רשות יוצב מרכז הכנה לשירות משמעותי, אשר ייתן מענה לכלל האוכלוסיות ברשות. **בכל רשות יוקם מרכז הכנה לשירות משמעותי, אשר ייתן מענה לכלל האוכלוסיות ברשות.**

ראש הרשות המקומית ימנה את מנהל יחידת הנוער ברשות כאחראי על הפעילות החוץ בית ספרית. מנהל בית הספר ימנה את הרכז לחינוך חברתי-קהילתי כמרכז את התוכנית הביית ספרית ויוודא שהוכשר לתפקיד.

קיימות חובניות המעניקות הכנה, תמיכה ולינוי לאוכלוסיות ייחודיות: בני נוער בעלי נחוצו איכות הסתגלות נמוכים, ובני נוער עולים חדשים. המדריך מנהל אותם לפני הגיוס ותומך בהם במהלכו, על מנת לשפר את השתלבותם ושירותם בצה"ל.

התוכנית "זינוק בעלייה" מופעלת במספר יישובים בארץ באמצעות ד"ר צבא - קהילה". רכז זה הוא הגורם המתכל את הפעילויות ביישוב הקשורים לעולים.

המינהל מפעיל מערך השתלמויות, הכשרה ותמיכה לצוות החינוכי בנושא.

ג. נכונות לשירות ומוכנות לצה"ל

1. לקראת גיוס

השירות בצה"ל הוא מימוש חובה אזרחית, המתבטא בכונותם ובמוכנותם של בני הנוער לסיטול על עצמם אחריות אישית תוך מעורבות חברתית והזדהות עם המטרות המוצבות בפני צה"ל.

משרד החינוך מחייב הפעלת תוכנית רב שלבית המיועדת להכין את כלל בני הנוער, במסגרת בית ספריות ובמסגרות חוץ בית ספריות, לקראת השירות בצה"ל. התוכנית מחזקת את נכונותם ומוכנותם של בני הנוער לשירות משמעותי ותורם בצה"ל תוך דגש על חשיבותו של המערך הכולם.

התוכניות החינוכיות שפותחו לשם כך עוסקות בטיפוח תחושת הזהות וההשתייכות של בני הנוער לעם, לארץ ולמדינת ישראל ובהגברת תחושת האחריות של בני הנוער במימוש זכותם וחובתם האזרחית לשמור על ביטחון המדינה.

מינהל חברה ונוער מוביל תוכנית, המועברת לאוכלוסיית גילאי י"ב, המחיבת יצירת רצף חינוכי בין המסגרות המרכזיות: בית הספר והרשות המקומית. יש חשיבות רבה לשיתוף פעולה בין הגורמים הבאים: רכז חינוך חברתי-קהילתי, מחנך הכיתה, היועץ החינוכי, המורים לשל"ח וידיעת הארץ, המורה לחינוך גופני, מורים מקצועיים, רב בית הספר (בבתי ספר מ"ד), רכזי תנועות הנוער, מנהלי מחלקות חינוך ונוער ברשויות מקומיות, משרד הביטחון - האגף הביטחוני-חברתי, צה"ל - חיל החינוך והנוער.

גיליון מס' 50: תשס"ו-2006
מי מבין מה קורה פה? -
לקראת בחירות

הצעות לאנשי החינוך לעקוב ביחד עם בני הנוער, בתקופה שלפני הבחירות, אחרי המידע הרב, הסוגיות, התכנים והדמויות המרכזיות הלוקחות חלק במערכת הבחירות.

לקראת שירות הבת

מטרת התוכנית להכין את הבנות, המסיימות את בתי הספר של הממד", לשירות הרכוז בחשיפה לקשיים ולאנרגים. הפעלות עוסקות בבירור עמדותיהן לקראת השירות הלאומי. במהלך התוכנית עומדות הבנות על הקשיים והרווחים הצפויים להן במהלך שירותן ולומדות לקבל החלטה שתהולם את נסיוניהן ויתרון ביטוי לכישוריהן וליכולותיהן.

עולים לצה"ל - הכנת עולים לקראת הגיוס לצה"ל

התוכנית כוללת הנחיות, מידע והצעות לפעילות בקרב תלמידים שהם עולים חדשים. מטרת התוכנית לתרום להשתלבות מוצלחת ולסייע בההליך הסתגלותם לצה"ל.

מ"השומר" לצה"ל

ערכה הכוללת מדריך למורה, חומר רקע, הפעלות, דיונים ערכיים, קטעי מקורות על התפתחות הכוח הצבאי והפיסת הביטחון מ"השומר" ועד צה"ל. הוכנה בשיתוף מרכז ישראל גלילי.

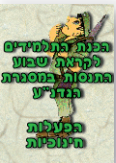
לקראת גיוס - נושאים, דגשים והפעלות

הכנת בני הנוער לקראת גיוס עשויה לסייע להם להתמודד טוב יותר גם עם מעברים ומשברים אחרים בעתיד. תשומת לב מיוחדת בתוכנית ניתנת להורים, שגם עבורם גיוס הבן או הבת מהווה חקופה לא קלה. התוכנית יצאה לאור בשיתוף עם שירות הפסיכולוגי-עיוני (שפ"ו).

הכנת התלמידים לקראת שבוע התנסות במסגרת הגדנ"ע

במהלך ההכנה לשירות צבאי שהורים תלמידי כיתות י"א במשך שבוע במחנה צבאי, כדי להתנסות בחוויה הדומה לטירונות. בקובץ זה מבוחר הפעלות לקראת "שבוע ההתנסות" ולסיכומו.

חייל ליום אחד

הפעלה חינוכית המיועדת לשעת מטרות. ההפעלה להביא למיצוי מקסימלי את הביקור במיצב צה"ל בתל השומר, ולמקד את עבודת המחנך בהכנת התלמידים לקראתו. המיצב מביא למודעות בני הנוער העומדים להתייחס את חשיבות איסוף המידע האמין על מגוון התפקידים והאפשרויות כחלק מתהליך קבלת ההחלטות טרם גיוס.

להלן מבחר תוכניות:

כוננות לשירות ומוכנות לצה"ל - אנדון תוכניות, נושאים והפעלות

הכנת כלל בני הנוער לשירות משמעותי ומוכנות לצה"ל היא יעד משותף של משרד החינוך, משרד הביטחון וצה"ל. מטרת האנדון לסייע לאזרחים להפעלת התוכניות בבתי הספר וברשויות המקומיות.

האנדון מציג ראייה כוללת המשלבת תוכניות מערכתיות ומבחר הפעלות חינוכיות, אשר יסייעו לעוסקים בנושא בהשגת היעדים.

- התוכניות הנין רב תחומיות ומתייבות רצף חינוכי בין בית הספר והמוסדות החינוכיים שברשות המקומית.
- ההליך החינוכי מושטת על שלושה צירי פעולה השוארים זה בזה:
- ציר החינוך הערכי
- ציר המידע
- ציר ההתנסות וההסתגלות

אדם במדים

מטרות החוברת: להקנות יעד בסיסי על חוק השיפוט הצבאי וחוק העונשין. להבין את השיקולים הערכיים המגוונים ביסודם ולברר מה הם גבולות הציות לפקודה צבאית. המשתתפים מתייחסים בנקיטת עמדה משפטית כלפי אירוע צבאי, על בסיס הבנת מורכבותו החוקית.

גיליונות בנושא מתוך הסדרה על סדר היום:

רוח צה"ל - תעודת זהות הערכית של צה"ל

התוכנית כוללת ארבע הפעולות סביב המסמך "רוח צה"ל" - דגלו הערכי-מוסרי של צבא ההגנה לישראל. מטרת התוכנית להכיר את המסמך ולעמוד על הערכים שבבסיסו ודרכים ליישומם.

על סדר היום, גיליון מס' 11: תשס"א - 2001

אמא מחכה בבית - על השבויים והנעדרים

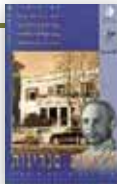
בשל החשיבות הלאומית של נושא השבויים והנעדרים, חברו בגיליון זה מינהל חברה ונוער והאגף לחינוך יסודי. כדי לבטא את ההודאות שאנו חשים עם משפחות השבויים והנעדרים ואת

הכמיהה של כולנו שהבנים ישובו אלינו בשלום. אנו נושאים חסילה שהמשפחות יזכו במרהר לחוות שוב את היחד המשפחתי עם בניהם השבויים והנעדרים.

תופסים מנהיגות

תוכנית ליום סיום במוזיאון "ההגנה" ע"ש אליהו גולומב. הסיום מתחיל בבית הקברות ברחוב טרומפלדור ומסתיים במוזיאון "ההגנה" בשדרות רוטשילד. מתוך סדרת חוברות בשיחות יחידת המוזיאונים במשרד הביטחון.

מ"הגנה לצה"ל" - כנס מש"צים ארצי לציון 80 שנה להקמת ארגון "ההגנה"

חברת שיצאה לרגל כנס ההתקיים בחצר נורת לציון 80 שנה להיווסדו של ארגון "ההגנה". החוברת כוללת תיאור הרקע ההיסטורי להקמת "ההגנה", קטעי מקורות ומאמרים. החוברת

יציאה בשיחות המעצה לשימור מבנים ואחר הישיבות, החברה להגנת הטבע וארגון ותיקי ההגנה.

פנים לדמותו של הבית הלאומי

תוכנית ליום סיום במוזיאון האצ"ל והצעה לסיום בפינת הרחובות בלפור ואלנבי בתל אביב עד בניין מצודת זאב, שבו שוכן מוזיאון האצ"ל. מתוך סדרת חוברות בשיחות יחידת המוזיאונים במשרד הביטחון.

חיילים אלמונים

תוכנית ליום סיום במוזיאון לחי"ל. הסיום מתחיל בשדרות רוטשילד, מול ביתו של אליהו גולומב, וממשיך עד לרחוב שטרן שבו מצוי מוזיאון לחי"ל. מתוך סדרת חוברות בשיחות יחידת המוזיאונים במשרד הביטחון.

פדיון שבויים - מקורות והדרכה לשיחה ולעיון (יד על הדופק)

התוכנית מהסדרה "יד על הדופק" מביאה מקורות תורניים-הלכתיים העוסקים בביורו שאלת פדיון שבויים לאור ההלכה, קדושת החיים ותחושת האחריות ההדדית. מקורות אלה מהווים בסיס לדיון בשאלות אקטואליות על פדיון שבויים.

על סדר היום, גיליון מס' 32:
 תשס"ד - 2004

סנה מימין ומשמאל

(עדכון) - אילוח תשס"ה, ספטמבר
 (2005)

הגיליון עוסק בתופעת הסרבנות
 בחברה דמוקרטית, סוגיית אי
 ציאת לחוק בחברה דמוקרטית
 מחייבת לימוד ודיון. לפיכך
 הוקדשה הפעילות הפעם לדיון בקטעים מתוך מאמרים
 העוסקים בסוגיה זו, כדי "להיתלות באילנות גבוהים".

העיסוק בטקסטים אלה נועד להקנות לבני הנער ידע
 ולסייע להם לנקוט עמדה מנומקת בסוגיה מורכבת זאת.

גיליון מס' 78 - אייר תשס"ח,
 מאי 2008

הטובים למילואים

הגיליון עוסק בחשיבותו של חוק
 המילואים ובתרומתו לחינוך
 מערך המילואים ולצמצום
 הפגיעה בכל מערכת חיוני של
 המתגייסים. כמו כן, מתייחסת
 הפעילות בגיליון לשלכות
 החוק עליון לחברה המבטאת
 באמצעותו הכרה והוקרה

לאזרחים, שיוצאים עם "צו קריאה" למלא משמיות
 ביטחונית למען הכלל.

על סדר היום, גיליון מס' 28:
 תשס"ד - 2004

"ושבו מארץ אויב" - בעקבות עסקת השבויים

פרשת פדיון גופות שלושת
 שבויי צה"ל שנחטפו בידי
 החיזבאללה, במחיר שחרורם
 של מאות מחבלים מבחי הכלא
 בישראל, עורר ויכוח ציבורי
 סוער. הגיליון מבקש לחשוף את
 המשתתפים לערך של פדיון שבויים ולהיבטים עקרוניים
 שונים במסורת היהודית וביצירות הישראלית.
 הפעילות מעודדת את בני הנער לפעול למען השארת
 נושא השבויים והגדרים על סדר היום הציבורי עד
 להחזרתם הביטח.

על סדר היום, גיליון מס' 30:
 תשס"ד - 2004

בזכות המילואים

גיליון לכבוד יום ההוקרה
 הלאומי לחיילי מערך
 המילואים ובני משפחותיהם
 החל בל"ג בעומר. מטרת
 הפעילות היא להבין את הצורך
 של מערכת הביטחון ושל
 החברה הישראלית בשירותם
 של חיילי המילואים, לדון במחירים וברוחות של הפרט
 בציאתו לשירות מילואים, להוקיר את המאמץ של חייל
 המילואים ובני משפחתו, הכרך בשירותו, ולהצדיק להם
 על תרומתם לביטחון המדינה.

על סדר היום, גיליון מס' 20:
 תשס"ג - 2002

איפה עובר הגבול? - אי ציאת לחוק מטעמי מצפון

חוקנית העוסקת במצבים
 של התנגשות בין חוק ומצפון,
 המעמידים את הפרט בפני
 קונפליקט קשה ואמיתי.
 בפעילות מעלים לדיון את
 הסוגיה של אי ציאת לחוק
 מנתיבים מצפוניים ומבררים
 את מחיריו ברמה האישית וברמה החברתית. בנוסף
 מודגשת חשיבות מערכת החוקים המתחזקת את
 החתיחת המשושפתת בחברה דמוקרטית ופולריטית.

על סדר היום, גיליון מס' 21:
 תשס"ג - 2002

הכנה משמעותית לצה"ל בעת עימות

החוכנית מציעה לצוות החינוכי
 פעילות הבאה לברר את
 תפקידם הייחודי של המורים
 והמתמכים בהכנת בני הנער
 לקראת שירות בצה"ל בעת
 עימות מתמשך.

2. חיילים בשירות במסגרת החינוך הבלתי פורמלי

מינהל חברה ונוער מסתייע בפעילותו החינוכית, בנוסף לאוכלוסייה הממוחנת בבית הספר ובקהילה, גם באוכלוסיות הבאות: **מדריכות חילות, חיילי נח"ל קהילתי, בנות שירות לאומי, שנת שירות (ש"ש).**

המינהל מכשיר אותם לקראת מילוי תפקידם החינוכי, ובמהלך פעילותם הם מקבלים חטימה, ליווי והעשרה במרכזי ההדרכה של המינהל ברובי הארץ.

לשם הצלחת קליטתם של חיילים ברשויות המקומיות, יש להקפיד על עמידה בתנאים מוקדמים שקבע צה"ל בתיאום עם מינהל חברה ונוער.

מדריכות חילות

במסגרת שיתוף פעולה בין צה"ל ומערכת החינוך, מפעיל מינהל חברה ונוער מערך של מדריכות חילות בשלושה מסלולים: נוער וקהילה, קידום נוער ומרכזי הדרכה בשדה (ש"ח).

המועמדות הבוחרות באחד ממסלולי המינהל מוזמנות למבדקי החטימה. אלו שעוברות את המבדקים בהצלחה משתתפות בקורס הכשרה שנמשך שישה שבועות. לאחר הקורס הן משובצות לעבודה ברשויות המקומיות לסיוע למערך החינוך הבלתי פורמלי. הקורס מכשיר חילות להדריך בבתי הספר ובמסגרות החינוך הבלתי פורמלי בקהילה, בתחומי החינוך לערכים חברתיים קהילתיים ובטיפוח מנהיגות צעירה. במהלך הקורס נתמכות המשתתפות לתחומי המינהל השונים, לנושאים ולמחוזות הקשורים בעבודתן.

להלן המסלולים המוצעים:

במסלול נוער וקהילה מנחה המדריכה החיילית את בני הנוער המתגוררים בשכונות מוקצה, בעיריית פיתוח וביישובי ספר. היא מדריכה ומפעילה אותם בסדריים שונים במסגרת קבוצתית במרכזים קהילתיים, בבתי

נוער ובמועדוניות, תוך שילובם בקהילה. החיילת מסייעת למנחה מועצת החלמידים בהפעלת מועצת הנוער הרשותית.

במסלול קידום נוער מנחה המדריכה החיילית בני נוער שופלים ממסגרות לימודים ומתקשים לתפקד במסגרות הנורמטיביות. החיילת עוסקת בהדרכה חברתית-ערכית בקבוצות בעבודה פרטנית. היא מסייעת לבני נוער לתפקד ולהשתלב מחדש בלימודים, בעבודה, בצה"ל ובחברה.

במסלול השדה פועלת המדריכה החיילית באחד ממרכזי ההדרכה בשדה, הפרוסים ברובי הארץ. היא מדריכה את בני הנוער בטוילים, בסורים, בניוטים ובחוגים, ומקיימת עםם פעילויות בנושאי השדה, תוך החמקדות בתחום ההתמחות של מרכז ההדרכה שבו היא משרתת.

תקנת מדריכות חילות במינהל חברה ונוער מסרת, יעדים, תהליכים ונהלים

החקנון, שנכתב בשיתוף עם יחידת מורות חילות בצה"ל בא לסייע למערכת החינוך ולצה"ל להפחית בעילות את מערכת ההדרכה וההכשרה של מדריכות חילות בתחומים: נוער וקהילה, קידום נוער ומסלולי שדה.

תקנת נהלי שירות של מורות חילות במרכזי ההדרכה בשדה של מינהל חברה ונוער

החקנון נועד להבטיח שירות תקין של החיילות על פי יעוד תפקידן.

חיילי נח"ל קהילתי

במסגרת שיתוף פעולה בין אגף הנוער והנח"ל, מינהל חברה ונוער וצה"ל, משולבים כ-450 חיילים וחילות מהנח"ל בתחומי פעילות בקהילה ובטיפוח תנועות הנוער. המינהל משלב את החיילים בתחומי פעילותו בפרק המשימה שלהם, מכשיר אותם לתפקיד, מלווה אותם ומספק עליהם במהלך פעילותם.

קורס לחיילי נח"ל קהילתי - קורס כניסה לפרק המשימה הלאומית

הקורס מיועד לתנייך גרעיני הנח"ל בפרק המשימה הלאומית שלהם. הקורס מכין את החיילים לעבודה בשלושה תחומים יעקריים שבהם יעסקו במהלך פרק המשימה:

- הכנה ומוכנות לצה"ל.
- עבודה עם נוער בסיכון.
- עבודה בתחומי הקהילה בזיקה אל התנועה המשלחת.

גרעיני הנח"ל הקהילתי מוצבים במסגרת היאחזויות נח"ל עירוניות, בפרברי ערים ובקניוני פיתוח. חיילי הנח"ל פעילים בעיקר בתחום החינוך החברתי בבתי הספר, במסגרות של מנהיגות צעירה, במרכזים הקהילתיים. בעבודה עם נוער עולה בסיכון ועם אוכלוסיות חריגות, בהנהגה לשירות בצבא ועוד.

בנות שירות לאומי

בנות בוחרות החינוך הממלכתי דתי, שאינן מתייחסות לצה"ל ובחרות כתחליף לכך בשירות לאומי. יכולות להשתלב במינהל חברה ונוער ולשרת במרכזי ההדרכה או בתחום של"ח וידיעת הארץ.

הבנות המבקשות לשרת במסגרת המינהל עוברות תהליך מינון ואילו מהן שנבחרות משתתפות בקורס הכשרה, המכין אותן לקראת תפקידן.

במרכזי ההדרכה של המינהל מנחות בנות השירות

להלן מבחר תוכניות:

מעורבות חברתית, קהילתית ואזרחית

התוכנית "מעורבות חברתית, קהילתית ואזרחית של ילדים, נוער וצעירים בישראל" מופעלת כיעד חינוכי לאומי בכיתות א'-ב. בשלב ראשון מופעלת התוכנית - בערי עמ"ן (עיר) מתנדבת נוער בכל הארץ ובכל מערכת החינוך במחוז דרום.

התוכנית פותחה לקידום ולטיפוח המעורבות של תלמידים ובני נוער במעגלים הולכים ומתרחבים מבית הספר לקהילה ולחברה. בנוסף לפיתוח מודעות לנושא מתנסים התלמידים בפעילות חורמת ונחשפים לבעיות חברתיות ולאומיות.

מחויבות אישית - מעורבות בקהילה

תוכנית חינוכית ערכית המתבססת על למידה הנתוסותית ובמעורבות חברתית: בבית הספר ובמסדות ובארגונים בקהילה. מטרתה העיקרית היא להכין את התלמיד להשתלבות בחברה הדמוקרטית - כאזרח מעורב

ופעיל, המוכן לתרום לשיפור איכות החיים בקהילה ובמדינה.

ד. תרבות הפנאי - מתנדבים ופעילים

המיהלה משקיע מאמצים רבים לטיפוח תרבות פנאי איכותית בקרב בני הנוער. לנוער מוצעים מסלולים רבים בהם הם יכולים לבחור ולפעול בזמנם הפנוי.

מחקרים מלמדים כי לא די בלימוד תיאורטי בשיעורי אורחות על מנת להיות אזרחים אחראים ומעורבים, אלא יש צורך בהתנסות בפועל בגילאים הצעירים במעורבות חברתית. להשגת המטרה מפתח המיהלה תוכניות מקיפות לטיפוח מעורבות חברתית, קהילתית ואזרחית. זאת בנוסף למסלולים הרגיבים של תנועות הנוער והמנהיגות הצעירה (ראה פרק רביעי: טיפוח מנהיגות נוער בבית הספר ובקהילה).

בכל שנה מתקיים **חודש הילדים והנוער בחסות רעיית נשיא המדינה**. בחודש זה אנו מציינים בטקסים ובאירועים את כלל הפעילות ההתנדבותית במדינה למען הנוער ועל ידי הנוער ומחלקים את **אות הפעיל המצטיין** לפעילים הראויים על משך פעילותם ועל איכותה.

משנת חס"ח מוביל המיהלה חפיסה מערכתית כוללת הנוחנת מענה לאזרחי הנוער והקהילה מבוקר עד ערב ויצירת רצף חינוכי בין המסגרות הבית ספריות והמסגרות החוץ בית ספריות.

במסגרת החפיסה זו מוביל ראש הרשות המקומית בסיוע מפאח המיהלה "שולחן עגול" בו שותפים כל הגופים העוסקים בצרכי הנוער יחד עם נציגות הנוער שבישוב, לקידום העדים המשותפים. בני הנוער שותפים פעילים בחהל"ך קבלת ההחלטות ובבצוען.

הלאומי קבוצות בני נוער, מטפחות מנהיגות צעירה ומסייעות בפיתוח חומרי הדרכה. בתחום של"ח הן מסייעות למורי של"ח בבתי הספר.

ג מתנדבי שנת שירות (ש"ש)

חברי גרעיני שנת שירות הם חברי תנועות הנוער וארגונים נוספים, שסיימו 12 שנות לימודים, דחו בשנה את שירותם הצבאי והתנדבו לשירות של שנה נוספת בקהילה ובתנועות הנוער ביישובים שונים. חברי הגרעין מתגוררים במסגרת של קומנות חברתיות על בסיס חיי חברה ושיתוף ביישובים שבהם הם משויכים. את חברי הגרעין מלווים מנהל חברתי ורכז תנועה. הפרויקט כולו מופעל בעיקר על ידי תנועות הנוער.

"חו תקן" למוסדות הקולטים בני נוער

חברת המצוינה את התנאים שצריכים להתקיים במוסד הקולט תלמידים במסגרת התוכנית "מחויבות אישית - שירות לזולת", כדי לאפשר לתלמיד למידה התנסותית בעלת משמעות ערכית ציבורית.

החברת כוללת: קריטריונים לבחירת המוסד הקולט, הצעה להסכם עם המוסד הקולט וקריטריונים להערכת פעילות התלמידים.

מחויבות אישית - שירות לזולת

התוכנית מזמנת לתלמידים שדות התנסות, שיאפשרו להם לתרום לחברה ולהגיע לסיפוק אישי. כמו כן היא מסייעת לתלמיד למצוא על ישרויו, יכולותיו ומגבלותיו, ומחזקת את תחושת ההשתייכות שלו לקהילתו.

מדריך לתחומי פעילות של תלמידים בקהילה

המדריך מציג מגוון של תחומי התנדבות לתוכנית החינוכית "מחויבות אישית - שירות לזולת", המופעלת בבתי ספר על יסודיים. מטרת התוכנית היא לאפשר לתלמיד להתנסות בפעילות התנדבותית בחברה הבוגרת ולהכשירו להיות מעורב בקהילה בה הוא חי ולתרום לה.

מידעון לתחומי פעילות במוסדות הקולטים בני נוער

מידעון זה מציג מגוון תחומי פעילות במוסדות הקולטים מתנדבים במסגרת התוכנית החינוכית "מחויבות אישית - שירות לזולת", המופעלת בבתי הספר העל יסודיים כחלק מסותנת הלימודים.

ערכות ומעורבות - כל ילדה שווה, כל ילד שווה

התוכנית מכוננת לחונן את מעורבות בני הנוער במתרחש בבית הספר, בקהילה, במדינה ובעולם ולטפח מודעות ואחריות אזרחית מתוך כוונה לעודד מעורבות חברתית. תוכנית שני צירים מרכזיים: בירור ערכי ועשייה בפועל. התוכנית מודלרית ומיועדת להפעלה במסגרות בית ספריות וחוץ בית ספריות.

ערת לאהוב - כל ישראל ערבין זה בזה

החברת מיועדת לאנשי חינוך מבית הספר היסודי ועד כיתה י"ב. התוכנית כוללת רעיונות, כלים ודרכי עבודה לטיפוח ערכות הדדית, חוסן אישי, חברתי ולאוני וסולידריות חברתית במסגרות חינוכיות מגוונות. הצעות מחולקות על פי מעגלי התייחסות - מהקבוצה המצומצמת, דרך המוסד החינוכי והקהילה ועד לחברה בישראל והעם היהודי בחפוצות.

"לאורו נלך" - שמיניסטים עם הפנים לקהילה

תוכנית חינוכית הממונת את בני הנוער, תלמידי כיתות י"ב, ללוחות מעורבות חברתית מתוך אכפתיות ודאגה לפרט ולכלל. תלמידי השמינית יוצאים מדי שבוע, בזמן שעות הלימוד, להתנדב בערים וביישובים הנמצאים בסווח נסיעה קצר ממקום לימודיהם. הם חונכים תלמידים צעירים בבתי ספר, ומתנדבים במרכזי קליטה, במרכז לקשיש, בארגוני רוחה וחסד וכו'. עמותת "לאורו נלך" מסייעת לתלמידים בהכשרה, ליווי ותמיכה במהלך ההתנדבות.

מי שמעביר - מאיר

תוכנית חינוכית המבוססת על קריאה לכלל האוכלוסייה ולבני נוער להירחם ולעשות מעשה למען האחר. הכוונה למעשה שכל אחד יכול לעשות ואשר יהווה חוליה בשרשרת מסועפת של נתיחה וקבלה, שתהפוך את כלנו שותפים לעשייה חברתית משמעותית. באתר המלווה את החברת ניתן למצוא רעיונות והצעות להתנדבות וכן מאגר של סיפורים אישיים, המתעדים את העשייה והנתיחה.

ישראלי ובשביילי

חברת הפעולות שיציאה לרגל שבוע תנועות הנוער בישראל. החברת עוסקת בשינוי נשואים: הכרת עם תנועות הנוער כיום ועידוד התלמידים להצטרף לתנועות הנוער מתוך בחירה בערכים שאותם הן מייצגות. החברת יציאה בשיתוף עם מועצת תנועות הנוער.

הכנת בני הנוער לקראת יציאתם במשלחות ייצוגיות לחו"ל

משלחות של בני נוער ומבוגרים יציאות לחו"ל במסגרות ייצוגיות דרך המועצה לחילופי נוער ובמסגרות מגוונות אחרות. בחוכנית מוצעת השתלמות לקראת היציאה של המשלחות. משום דגש על: גיבוש הקבוצה,

חיזוק ההוזה האישי-הלאומית והתרבותית, הבנת משמעותה של יציאה במסגרת משלחת ייצוגית ועל נימוסים והליכות.

אתגרי הנוער לקראת הכנס הארצי של עובדי נוער - שנת היובל של מדינת ישראל

החברת כוללת סיכומים של הרצאות ודיונים שהתקיימו בכנס של עובדי נוער בינואר 1997. הכנס ארגן על ידי מינהל חברה ונוער והשתתפו בו נושאי דברים שר החינוך, הרמטכ"ל, י"ר מרכז

השלטון המקומי וכן אנשי צבא, מחקר וחינוך.

"ברית חיים"

פרויקט לבני הנופלים ולאחי הנופלים במערכות ישראל.

ערכה למדריך הכוללת פעילויות חברתיות-ערכיות לפרויקט "ברית חיים".

הלב אומדן תודה - מערכת החינוך מצדיעה לכוחות הביטחון

פעילות שמטרתה להעלות למודעות בני הנוער את חשיבות ההוקרה והכרת התודה לאנשי הצבא וכוחות הביטחון, אנשי כוחות ההצלה והרפואה עושים לילות כימים למען ביטחוננו

ושגרת חיינו. בפעילות יש בירור של המושג "תנייה" ושל המסרים הערכיים הגלומים בו.

חודש הילדים והנוער

אירועי החודש נפתחים בטקס בבית הנשיא בנוכחות שרת החינוך, מנכ"ל המשרד ומנהל מינהל חברה ונוער. אירועים שונים מתקיימים ברובי הארץ ומניעים לשיאם בטקס חלוקת אות הפעיל המצטיין בתחומים שונים. הפרסים ניתנים לבני

נוער, שנבחרו לאחר תהליך ארוך, שתחילתו ביישוב, המשכו במחוז ושיאו ברמה הארצית. בנוסף לבני הנוער מקבלים גם מעסיקים ומפעילים מבוגרים פרסים מטעם המרכז להתנדבות בישראל.

על נתינה ועל קבלה - חודש הילד והנוער

החברת כוללת פעילויות העוסקות בשתי בעיות חשובות איתן מתמודדת החברה הישראלית: קליטת עלייה ועזרה לקבוצות חלשות. בחוברת הצעות לפעילות עם התלמידים, מתוך כוונה לעודדם להירחם לסייע בקליטתם של

עולים חדשים מחד ושל עיוורים וחירשים מאידך.

אות הפעיל המצטיין - סקס הענקת אותות לפעילים מצטיינים ארציים

שורה של חבורות שיוצאות מדי שנה ונוסקות במעורבות חברתית ובנתינה לאחר. בחבורות מוצגים סיפורים של נערים ונערות אשר התנדבו, תרמו לחברה, וזכו באות הפעיל המצטיין על משר פעילותם ועל איכותה.

גיליונות בנושא מתוך הסדרה על סדר היום:

גיליון מס' 2: תש"ס-2000 הפעם אסור לשחוק

הסכנות הנשקפות משלטון גזעני ליחידים, לקבוצות, למדינות ולעולם, והחובה של העולם בכלל ושל ישראל בפרט להגיב על גילויים גזעניים.

גיליון מס' 5: תשס"א-2000 לא הכל נשאר במשפחה

העלאת המודעות, הרגישות והמעורבות של בני הנוער לחופשה של אלימות כלפי ילדים ובני נוער במשפחה ובחברה הישראלית.

גיליון מס' 9: תשס"א-2004 האם יפרחו נרקיסים בשפלת החוף?

טיפוח רגישות ואכפתיות לשאלות של התנגשות ערכית בין פיתוח עירוני לבין שמירה על ערכי טבע ונוף, וזאת בקשר לבניית כביש חוצה ישראל.

עמ"ן - עיר מתנדבת נוער

חונכת עמ"ן מסייעת ליישובים ברחבי הארץ להקים מרכז המהווה מוקד לכל הארגונים והמוסדות ביישוב העוסקים בהתנדבות.

מטרת החונכת: לעודד ולהרחיב את פעילויות ההתנדבות של בני נוער ולמען

בני הנוער ולטפח מנהיגות מתנדבת צעירה מתוך ראייה הוליסטית של צורכי הקהילה. המרכזים מופעלים באחריות הרשויות המקומיות בסיוע הג'וינט וצוות מפקחי המינהל במחוז. את המרכז מוביל רכז עמ"ן המקבל את הכשרתו בבית הספר הארצי של מינהל חברה ונוער.

שח"ף - "שישי חופשי פעיל"

החונכת מציעה לילדים ולבני נוער גילאי א'-ט' מסגרות ופעילויות, שיאפשרו להם לפתח את זהותם האישית והחברתית, להקנות להם ערכים, כלים ומיומנויות לניצול מושכל של שעות הפנאי בהווה ובעתיד.

בליצוע החונכת הוצעו מספר דגמים הפועלים על בסיס ההצטרפות החופשית של הילדים. חלק גדול מהפעולות מונחה על ידי קבוצות מנהיגות צעירה בהנחיית המינהל.

להלן דוגמאות לפעילויות מערכיות רחבות היקף ברשויות, המעודדות מעורבות חברתית קהילתית ופעולות עם הנוער ברצף חינוכי מבוקר עד ערב.

הנוער במרכז העניינים

החונכת מיעדת לעבודה עם הרשות המקומית, ומטרתה הן:

פיתוח מעורבות ומנהיגות של בני נוער, טיפוח מעורבות ואחריות יישובית ליצירת מענה לבני הנוער משעות הבוקר עד שעות הערב ופיתוח מיזם רשותי שיביא לידי ביטוי את שיתוף הפעולה בין כל הגורמים ביישוב.

המלצות הוועדה למעורבות ולמחויבות חברתית, קהילתית ואזרחית

המלצות הוועדה שבראשות מנהל מינהל חברה ונוער כוללות הנחוח יסוד, עקרונות עבודה ודרכי הערכה כדי להעלות בהתמדה את מספר התלמידים בכיתות ד'-י"ב

הנוטלים חלק בפעילות התנדבותית ובמעורבות חברתית.

הוועדה המליצה להכשיר את הצוותים החינוכיים בבית הספר וברשויות לקראת הפעלת חונכת חינוכית ערכית במעגלים הולכים ומתרחבים בהתאם לגיל הילדים ולכישוריהם.

גיליון מס' 80 - תשס"ח 2008
חמד"ת - "זמן קיץ..."

הגיליון מבקש להביא למודעות בני הנוער כי בחופשת הקיץ הם עלולים להיחשף לסכנות, וכי אחריות אישית לצינוע חופשה משמעותית היא המפתח לשמירה על הגופו והרכוש בקיץ בפרט ובכל ימות השנה.

גיליון מס' 81 א' - תשס"ט
2008

שבוע תנועות הנוער
בישראל - 21-26.9.08

הצענות לפעילויות לבית הספר היסודי, לחטיבת הביניים ולחטיבה העליונה, שמסרתן לעודד הצטרפות של בני הנוער לאחת מתנועות הנוער באמצעות הכרות עם אופי הפעילות, התכנים והערכים של תנועות הנוער.

גיליון מס' 28: תשס"ד-2004
"ושבו מארץ איב" -
בעקבות עסקת השבויים

הכרות עם הערך של פדיון שבויים ועמידה על היבטים עקרוניים שונים של הנושא במסורת היהודית ובציבוריות הישראלית.

גיליון מס' 33: תשס"ה-2004
פרס נובל כחול-לבן

הצענות לדיונים ערכיים-חברתיים שמטילים על נס את הזכייה בפרס נובל לכימיה של המדענים פרופ' אברהם לרשקו ופרופ' אהרון צ'חנבר, ודיון על חשיבות הפרס לפרט, לחברה ולמדינה.

גיליון מס' 59: תשס"ז-2006
להתנדב בתבונה

הכרות עם פעילות התכרה האזרחית והמגזר השלישי, יתרונותיה וחסרונותיה עבור הפרט, הקהילה, החברה, המדינה והארגון עצמו, ועידוד בני הנוער להתנדבות מתוך שיקול דעת.

גיליון מס' 10: תשס"א-2001
ההתחיל מהשכלה

בחניה של הנוגמים לפערים בהשכלה בין חלמידים הבאים משכבות חברתיות-כלכליות שונות וממוקמות יישוב שונים בארץ, ומחויבות המדינה והפרט לצמצום פערים אלה.

גיליון מס' 13: תשס"ב-2001
אנשים אחים אנתון

בחירת הקשיים שעמם מתמודדים עולים חדשים בכלל ובעיתות אסון בפרט, בעקבות אסון המטוס בים השחור, ומה האחריות האישית שלנו בקליטת העולים.

על סדר היום, גיליון מס' 16:
תשס"ב - 2002

שירה הנוער שיר עתידנו

במסגרת אירועי יום העצמאות שנחגגו בסיומן "ילדי ישראל - העתיד והעוצמה של מדינת ישראל", מדגיש הגיליון את חשיבותם של אנשי החינוך לסחוף את בני הנוער לקחת חלק בימינוש המשימות

הלאומיות והעשויים. במסגרת הפעילות מבררים המשתתפים אילו חפיקים ומשימות נדרשים בני הנוער למלא היום ומעלים רעיונות לאתגרים חדשים.

